

Азэрбајџан

МАЈ
5
1960

МӘНИМ ШАИР ДОСТУМ

(Шаир һаггында насир сөзү)

Ше'р вә шаир һаггында җазмаг чох чәтиндир. Мусиги кими ше'р дә үрәкләрдә елә гәрибә һиссләр җаранмасына, елә титрәјишләр әмәлә кәл-мәсинә сәбәб олур ки, буну сөзлә тәсвир етмәк мүмкүн дејил. Ше'рин вәләһедичи хусусијјәтләрини ачыб шәрһ етмәк, үрәкләри, һиссләри бу гәдәр тез фәтһ етмәсинин сиррләрини сөјләмәк јенә дә ше'р вәситәсилә даһа көзәл олар. Һеҗиғ ки, мән шаир дејиләм. Одур ки, сачларына әлли илли чичәкләри сәпәләнмәјә башлајан шаир достум Рәсул Рза һаггында мән бир нечә кәлмә насир сөзү сөјләмәк истәјирәм.

Фикрим мәни истәр-истәмәз узаглара, илк танышлыг күнләринә апарыб чыхарыр. О илләр — отуз ил бундан габаг әдәби Баки истәдадлы кәнчләри бир магнит кими өзүнә чәкирди. Гәзет вә журнал сәһифәләриндә һәр күн јени бир ада раст кәлмәк олурду. Ше'рлә, әдәбијјатла тәсадүфән мәшғул оланлар, пул вә шөһрәт хатиринә гағијә дүзәнләр әдәбијјат туфанларынын бириндә мәһв олуб кедирдиләр. Әсил мәһнада шаирләр исә бүтүн кешмәкешләрдән кечир, күндән-күнә тәчрүбәләнир, пүхтәләшир вә сәнин көзүнүн габагындача мәшһурлашырдылар.

Бир дә көрүрдүн ки, бир-иҗи ил бундан габаг. кәндән, рајондан јеничә кәлиб Бакынын күчәләриндә дөјүкә-дөјүкә кәзән, һеч кәси танымајан вә һеч кәс тәрәфиндән танынмајан бир кәнч инди бармагла кәс-тәриллир. Ше'р охумаг үчүн сәһијә чыханда күл вә алгышларла гаршыланыр.

Белә кәнчләрдән бири дә Рәсул Рза иди. Мән она илк дәфә «Кәнч ишчи» редаксиясында раст кәлдим. Пәришан сачлы, көјкөз, көјчәк бир оғлан иди. Узагдан форсу көрүнүрдү, анчаг җахындан таныш олуб көрдүм јох, садәдир, сәминдир, әсил халгын оғлудур, фикри, мәгсәди ајдын, үрәји шаиранә һиссләрлә долудур. Бир анда достлашдыг. Инди будур о күнләрдән отуз ил кечиб, бу достлуға бир дәфә дә олсун ләкә дүшмәјиб.

Рәсул Рза һәјата, һәјати һадисәләрә ше'рин көзүлә бахмағы бачаран, ән ади һадисәләри бөјүк ше'ријјәтлә тәсвир етмәјә гадир олан бир шаирдир. О, новатордур, өз охучусуна һәр ше'риндә јени сөз дејир, јени фикир ашылајыр.

О, әдәбијјатда атдығы илк аддымдан өзүнә орижинал јол сечди, һеч кәси тәкрат етмәди. Тәзә фикирләринә, тәзә сөзләринә, «гырыг мисраларына» ачылан атәшләрә бөјүк чәсарәтлә синә кәрди.

Рәсул һәјата никбин бахан, гәмкин, бајағы һиссләрә ујмајан, гәләмә алдығы мөвзуну јүксәк партијалыдыг нөгтеји-нәзәриндән һәлл едән бир шаирдир. Илк бөјүк ше'ри олан «Болшевик јазы»ндан башламыш, мәшһур «Ленин» поемасында, пјесләриндә, һәтта кичик лирик ше'рлә-«Азәрбајҗан»—4

риндә белә охучуларыны кәләчәјә, коммунизм уғрунда гәти вә барыш-маз мұбаризәјә чағырыр.

«Ленин» поемасы Рәсул Рза җарадычылығынын ән мұһым дөврүдүр. Белә илһамла, белә мәһәббәт вә үрәк дөјүнтүсү илә җарадылмыш әсәрә аз-аз тәсадүф олунур. Бу поеманын һәр фәслиндә дәррин мә'на вә зәка вардыр. Ленин кими даһи һаггында һәгиги шаир җалныз белә җаза биләрди. Рәсул гәләмә алдыгы мөвзунун әһәмийјәтини бүтүн дәринлији илә һисс етмиш вә она көрә дә өлмәз бир әсәр җаратмаға мұвәффәг олмушдур.

Лирик әсәрләр җараданда да шаирин көзү архада галмамыш, дејилмиш, дөфәләрлә тәкрат олунмуш шаир сөзүнү јени гәлибә салараг охучулар тәгдим етмәмишдир. О бурада да орижинал вә новатордур.

Рәсул Рза, җарадычылығынын илк дөврүндән мұбариз олмушдур. Бөјүк Вәтән мұһарибәсинин илк күнләриндә бу мұбариз шаир өз гәләминин силәһ кими ишләтмәјә башлады. Оун чәһәлләрдән җаздыгы ше'рләр, очеркләр, мәгаләләр дүшмәнә атылан җајлым атәшини хатырладырды. Бу әсәрләрдә бир вәтәнпәрвәр вә коммунист үрәји чырпынырды.

Јүксәк ше'ријјәт Рәсул Рзанын драматуркијасында да һисс олунур. О бурада драматургдан чох шаирдир. Сәһнә ганунларына риәјәт етмир, сәһнәнин чәрчивәсинә јерләшмир, шаирәнә вүс'әтлә ганад ачыб учмаг истәјир. Мән Рәсулуң бу һәрәкәтинә бәраәт газандырмырам. Чүнки нә гәдәр новатор олурсан ол, сәһнәнин ганун-гајдаларына табе олмалысан. Анчаг ејни заманда билирәм ки, ајры чүрә дә мүмкүн дејил; бу онун орижинал шаир гәләминин ше'рдә ачдыгы јолун давамыдыр. Һәм «Гочалар» сценарисиндә, һәм дә «Вәфа» вә «Гардашлар» пјесләриндә бу шаиранәлик биринчи нөвбәдә өзүнү һисс етдирир.

Рәсул Рза җарадычылығынын ән чичәкли дөврүнү јашајыр. Бүтүн охучулар кими, мән дә ондан јени поемалар, ше'рләр көзләјирәм.

Һамымыз бүтүн совет әдәбијјатынын тәнтәнәси наминә җарадаг вә партијаның, халгын тәләбләринә чаваб верәк. Бир јердә, әл-әлә, севәрәк вә севиләрәк...

